گیاه کبر از دیروز تا امروز

حمیده وحید[الف]، مهدی یوسفی[ب*]، سید احمد امامی[ج]

[الف] دستیار تخصصی طب سنتی، دانشکده طب سنتی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی مشهد
[ب] استادیار گروه طب سنتی، دانشکده طب سنتی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی مشهد
[ج] استاد گروه داروسازی سنتی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد

چکیده

سابقه و هدف: گیاه کبر با قدمت چندین هزارساله از گیاهان مهم تیره Capparidaceae است که دارای پراکنش وسیعی در جهان و ایران است. این گیاه از زمان‌های بسیار دور مورد توجه حکمای قدیم بوده است و در کتب معتبر طبی و داروسازی قدیم به خواص داروئی و درمانی متعدد آن اشاره شده است. در مطالعات متعدد سالیان اخیر نیز اثرات درمانی مهمی برای این گیاه به تأئید رسیده است لذا این تحقیق به منظور بررسی تطبیقی دیروز تا امروز این گیاه انجام گرفته است.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر از نوع مروری و براساس مطالعه کتابخانه‌ای انجام گرفته است. در ابتدا کتب طبی و داروسازی معتبر و مرجع طب سنتی و سپس کتب گیاه‌شناسی جدید و در نهایت پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر خصوصیات فیتوشیمی، فارماکولوژی و کاربردهای بالینی آن بررسی شد.

یافته‌ها: در کتب مرجع و معتبر طب سنتی به خواص درمانی این گیاه، به‌خصوص در امراض کبد و طحال و در تفتیح سدد آنها تأکید زیادی شده است؛ همچنین در سال‌های اخیر در مطالعات متعددی، اثرات ضد دیابت، ضد فشار خون، ضد افزایش چربی خون، اثرات آنتی اکسیدان و ضدمیکروب آن و نقش آن به عنوان محافظت‌کننده کبد و غیره، عمدتاً در مطالعات حیوانی به تأیید رسیده است.

بحث و نتیجه‌گیری: با توجه به سوابق علمی و تحقیقاتی گیاه کبر ضرورت دارد نظریات طب سنتی در مورد این گیاه مورد مطالعات بالینی معتبر و فراتری قرار گرفته و مستندات مربوط به خواص این گیاه بیش از گذشته در دسترس محققین و درمانگران قرار گیرد.

تاریخ دریافت: آذر ۹۴
تاریخ پذیرش: خرداد ۹۵

کلید واژه‌ها: طب ایرانی، گیاه کبر، خواص درمانی.

مقدمه:

کبر گیاهی بسیار قدیمی با قدمت چندین هزار ساله است؛ به گونه‌ای که ارتباط میان انسان و کبر به عصر حجر بر می‌گردد. بقایای این گیاه از حفاری‌های مناطق باستانی دوره پارینه سنگی به‌دست آمده است (۱). این گیاه از زمان‌های بسیار قدیم مورد توجه دانشمندان و حکمای کهن بوده است و ایشان با این گیاه و خواص دارویی و درمانی آن آشنا بوده‌اند؛ به گونه‌ای که دیسقوریدوس در کتاب الحشایش خود به خواص درمانی و دارویی آن اشاره می‌کند و پس از آن نیز در عمده کتب طبی و داروسازی قدیم از جمله الحاوی، الابنیه عن حقایق الادویه، الصیدنه فی الطب، قانون، تحفه المومنین، مخزن الادویه و اختیارات بدیعی علاوه بر ذکر ماهیت و خصوصیات گیاه‌شناسی آن، به بیان افعال و خواص دارویی و درمانی آن اعم از مصرف خوراکی و یا موضعی، پرداخته شده است. امروزه نیز مطالعات زیادی در خصوص فیتوشیمی، فارماکولوژی و کاربردهای بالینی این گیاه انجام شده است. لذا با عنایت به جایگاه ویژه این گیاه نزد حکمای بزرگ و همچنین اهمیت آن در طب و داروسازی جدید، در این مطالعه تلاش شده است ضمن معرفی این گیاه، به خواص و کاربردهای درمانی و دارویی آن از نگاه حکمای قدیم و مطالعات جدید پرداخته شود.

مواد و روش‌ها:

تحقیق به روش مطالعه کتابخانه‌ای انجام گرفت و در آن کتب طبی و داروسازی معتبر و مرجع طب سنتی و همچنین

* فرد مسئول مکاتبات: Yousefim@mums.ac.ir

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

کتب گیاه‌شناسی جدید در بخش‌های مرتبط با این گیاه، شامل ماهیت، خصوصیات گیاه‌شناسی، افعال و خواص دارویی و درمانی آن مورد مطالعه و مداقه قرار گرفت. پس از آن با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر نظیر: Pubmed، Scopus، ISI، Google Schular، SID مطالعات جدید در خصوص فیتوشیمی، فارماکولوژی و کاربردهای بالینی این گیاه، استخراج و مورد بررسی قرار گرفت. سپس با مقایسه نتایج بررسی‌ها در متون حکما و مطالعات جدید، تحلیل و جمع‌بندی نهایی صورت گرفت.

یافته‌ها:

نام کبر، نامی است عربی که برگرفته و معرب از نام فارسی گیاه است. نام علمی آن: .Capparis spinosa L است و به انگلیسی، Common capper و Caper bush اطلاق می‌شود. نام‌های دیگر آن عبارت است از: اَصَف، ثمره الکبد، عروق الأصَف، لَصَف، عکر، کرمه السودا. همچنین اثونیطس و قبارس (به یونانی)، قباریش (به سریانی)، کورک و حب العروس (به شیرازی)، لَگجی (به زبان محلی شوشتر و رامهرمز در استان خوزستان)، راوندالجبلی، جبرش، فیقس باطس، تِلیوت، کبّار، قُبّار، کلنبار و کلنکار (نزد برخی پزشکان) خوانده می‌شود. به میوه آن شَفَلَّح یا شَفَلَج می‌گویند (۳-۲). همچنین دیسقوریدوس در کتاب الحشایش می‌گوید: "مردم آن را به اسماء بسیار نام نهاده اند از آن جمله: تفاح الغراب، ثوم الحیه، عنب الحیه، دایم الخضره"(٤).

این گیاه از راسته میخک سانان (Caryophyllales) و از تیره و خانواده کور یا علف مار (Capparidacea) و از جنس کاپاریس (Capparis) است. علاوه بر این گونه، ٤ گونه دیگر از جنس کاپاریس (Capparis) به‌صورت گیاهان علفی و درختچه‌ای در ایران به شرح ذیل وجود دارد: (۵)

C . cartilaginea Decne. کور گوشتی، کور آویز

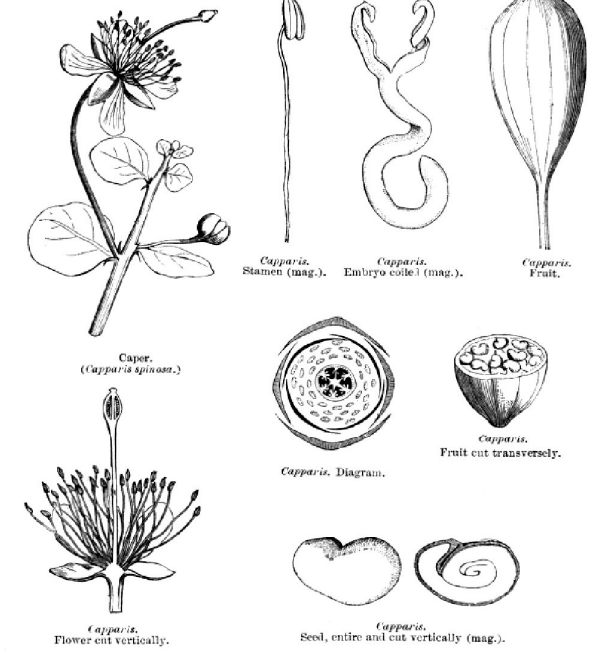
C . mucronifolia Boiss. کور درختچه‌ای، لیمو ترگی

C . desidua (Forssk.) Edgew کلیر

C . parviflora Boiss کور گل ریز، کور صخره زی

مشخصات ظاهری:

گیاه علفی چند ساله، گاهی درختچه‌ای یا بوته‌ای، با ریشه چوبی و منشعب است که از محل یقه آن ساقه‌های متعدد، اغلب گسترده روی زمین، یا ایستاده با شاخه‌هایی به طول ۱۲۰ – ۳۰ سانتی‌متر یا بیشتر منشأ می‌گیرد. ساقه‌ها ساده یا منشعب بدون کرک یا پوشیده از کرک‌های نرم ریزان یا کرک‌های کوتاه پتویی دائمی است. برگ‌ها از نظر اندازه متنوع، دمبرگ‌دار، ساده، عاری از دندانه به رنگ سبز روشن بدون کرک یا پوشیده از کرک‌های پتویی است. گل‌ها منفرد و محوری، اغلب شب بوی و معطر هستند.. دارای گلبرگ‌های سفید به طول ٤٠– ۸ میلی‌متر، گاهی قرمز رنگ، مستطیلی تا واژ تخم مرغی پهن، همگی هم اندازه یا دوتای آن بلندتر است. کاسبرگ‌ها به طول ۲۵ – ۸ میلی‌متر،کم و بیش هم اندازه، تخم مرغی یا بیضوی هم اندازه گلبرگ‌ها یا از آنها کوتاه‌تر می‌باشند. در داخل پوشش گل این گیاه، تعداد فراوانی پرچم به رنگ قرمز ارغوانی که از گلبرگ‌ها بلندتر به طول ۵۰ – ۲۰ میلی‌متر قرار دارد. میوه این گیاه در قسمت انتهایی یک زائده دراز (نهنج) به وجود می‌آید، بیضوی، گوشتدار با دانه‌های متعدد لوبیایی شکل سیاه رنگ، که در آغاز به رنگ سبز روشن است، ولی تدریجاً مایل به قرمز می‌شود (۸-٦).

شکل ۱

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

شکل ۲

پراکندگی جهانی:

در جنوب اروپا، قفقاز، شمال آفریقا، سودان، ماداگاسکار، عربستان، جنوب غرب آسیا، هندوستان، مالزی، جزایر اقیانوس آرام و استرالیا می‌روید (۷).

پراکندگی در ایران

این گونه اصولاً با توجه به بردباری زیاد و تحمل خاک‌های متنوع گچی، آهکی و گاهی شور، اغلب در زمین‌های زراعی، زمین‌های رها شده، دامنه‌های کوهستانی در استان‌های گرگان، مازندران، گیلان، آذربایجان شرقی و غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام، همدان، اراک، لرستان، اصفهان، یزد، فارس، کرمان، خوزستان، بوشهر، هرمزگان، سیستان و بلوچستان، خراسان، سمنان و تهران می‌روید (۷).

ترکیبات شیمیایی

این گیاه دارای تر کیبات شیمیایی پکتین، ساپونین، نوعی اسانس (به مقدار خیلی جزئی)، یک ماده رزینی ، یک رامنوگلوکوزید و ماده‌ای به نام کاپاری روتین (capparirutine) است (۸). همچنین مطالعات فیتوشیمی، وجود فاکتورهای bioactive زیادی را در این گیاه آشکار کرده است که از جمله می‌توان به: ساکاریدها، گلیکوزیدها، فلاونوئیدها، آلکالوئیدها، ترپنوئیدها، روغن‌های فرار، اسیدهای چرب، ویتامین C، ویتامین E و استروئیدها اشاره کرد (۱).

اشکال دارویی:

از قسمت‌های مختلف این گیاه به‌صورت جوشانده، پودر و محلول روغنی استفاده می‌شود. همچنین از تنتور تهیه شده از ساقه آن به عنوان معرف استفاده می‌شود (٦).

نگاهی به خواص درمانی گیاه کبر در متون طب ایرانی:

موفق الدین ابو منصور علی الهروی صاحب کتاب الابنیه عن حقائق الادویه، از آن به عنوان دارویی شریف و ارزشمند یاد می‌کند (۹). طبیعت آن را، گرم و خشک در درجه دوم و آنچه در سرزمین‌های گرم و خشک بروید تا درجه سوم دانسته‌اند. میوه، برگ، چوب (ساقه)، بیخ (ریشه) و پوست آن، همه گرم است. میوه آن را که خیار کبر نامند گرم و تر می‌دانند. ساقه و برگ آن در آخر اول، گرم و خشک و در همه افعال، ساقه آن قوی‌تر از برگ‌آن، و درافعال، هردو ضعیف‌تر از گل آن است و بیخ آن ازهمه قوی‌تر است(۱۰). نیکوترین آن، بستانی آن و بهترین اندامش بیخ آن و سودمندترین قسمت بیخ، پوست آن است. در آن تلخی و تیزی و عفص است (۱۱و۹).

افعال و خواص: مفتح، جالی، محلل، ملطف، مقطع بلغم و اخلاط غلیظ و لزج، مفتح سده کبد و طحال، مسهل خلط خام، مدر مره سودا، مقوی احشاء و محلل ریاح است. ماده غلیظ سوداوی را به اسهال و ادرار استفراغ می‌کند (۱۲–۱۰). صفرا را به اسهال بیاورد (۹). ثمر (میوه) آن مسهل دم است (۱۱).

برای امراض بارد دماغ مانند فالج، استرخاء و خدر نافع است. غرغره به طبیخ(جوشانده) آن، منقی دماغ و مفتح سدد دماغ است. جویدن پوست تازه آن، جالب رطوبات دماغ است(۱۰).

با ادویه خوشبو مانند سنبل الطیب، اسطوخودوس، اذخر و عسل، محلل بلغم سینه و مخرج آن و مسکن اوجاع صدر است. غرغره به طبیخ آن، مفتح سدد صدر است (۱۰).

جهت اوجاع مفاصل، نقرس، اوجاع ورک و عرق النساء به سبب عفوصت و قبضی که دارد نافع است (۱۰). در بیماری‌های دردناک کفل (سرین) و در مبتلایان به سستی نیروی ماهیچه ها نافع است (۹ و ۳). همچنین در مبتلایان به

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

گسستگی‌هایی که در بخش‌های میانی یا هر یک از دو انتهای ماهیچه‌ها پدید می‌آید نافع است (۳).

مدر بول و حیض و زیادکننده قوت باه است (۱۰).

تریاق اکثر سموم بوده و پادزهر با ارزشی به شمار می‌آید (۱۰ و ۳).

چویش محرک اشتها و هاضم طعام است (۹). آشامیدن آب برگ آن، کشنده و مخرج اقسام کرم معده و امعاء است. برای مبتلایان به بواسیر نافع بوده، خصوصاً دودهای برخاسته از سوختن ریشه آن برای ایشان، تأثیر خوبی دارد (۱۰ و ۳).

ضماد پوست تازه یا خشک آن و یا برگ آن با ادویه مناسب، محلل خنازیر و اورام صلب (سخت) است. ضماد آن با آرد جو و ترمس، محلل ورم طحال است (۱۰ و ۳).

دهان را خوشبو می‌کند (۱۱ و ۳). جوییدن پوست تازه آن، مسکن درد دندان است (۱۰). عطسه‌آور است (٤). غرغره با آن، رطوبت را از نگ (حنک و کام) می‌کشد (۹). ذرور آن رافع نواصیر چشم است (۱۰ و ۳). عصاره آن، کرم گوش را می‌کشد (۹).

اگر آن را نرم بکوبند و بر زخم‌های کهنه بپاشند، آنها را خشک می‌کند (۹).

اگر آن را بپزند و آب آن را بر سری که در آن زخم تری باشد بریزند و با آن سر را بشویند، زخم زائل می‌شود (۱۱). اگر بیخ آن را نرم کوبیده با همان مقدار روغن کنجد و با دو برابر آن آب بجوشانند تا آب به طورکامل تبخیر و حجم روغن نصف شود، سپس آن را بر سر ضماد غلیظی کنند، باعث سیاهی مو شده و هرگز موی سفید نروید (۱۲).

همچنین ریشه کبر یکی از چهار جزء موجود در ترکیب مشهور اصول اربعه (چهار ریشه) است که شامل: ریشه کرفس، ریشه کبر، ریشه رازیانه و ریشه کاسنی بوده و در اقسام بیماری‌های بلغمی و سوداوی کاربرد دارد.

علاوه بر خواص ذکر شده، در بسیاری از متون طب ایرانی بر استفاده از سرکه کبر (خل کبر- کبر مخلل)، سکنجبین کبر و همچنین نمک پرورده آن، برای افزایش اثربخشی آن و همچنین اختصاصی بودن آن جهت امراض کبد و طحال خاصه در تفتیح سدد این دو عضو تأکید شده است. در کتاب الابنیه آمده است که:"چون به سرکه و نمک بگیرندش، تلطیفی نیکو کند" (۹).

با عنایت به افعال و خواص بسیاری که برای سرکه (خل) در طب ایرانی برشمرده‌اند از جمله: سریع النفوذ بودن، رساننده قوای ادویه به اعضاء، ملطف، قاطع اخلاط غلیظه، گداختن بلغم، تفتیح سده ماساریقا و طحال و ...، لذا توصیه بر استفاده از کبر در پایه سرکه بر فعل کبر در تقطیع، تفتیح و همچنین نفوذ آن به اعضاء هدف می‌افزاید (۱۰). همچنین سکنجبین ساده متخذ از خل کبر، که در آن به جای سرکه خالص، سرکه که در آن همه قسمت‌های کبر یا ثمر یا اغصان (شاخه‌های) تازه کبر و از همه بهتر پوست بیخ کبر را در آن سرکه مدبّر نموده باشند در امراض طحال توصیه شده است (۱۳). همچنین در متون طب ایرانی آمده است:

- کبر بهترین دارو برای طحال (سپرز) خصوصاً پرورده آن با عسل و سرکه است و چه بسیار باعث می‌شود ماده غلیظ سوداوی را به ادرار و اسهال از طحال استفراغ کند و خوردن مخلل آن ٤٠ روز متوالی، رافع طُحال (بیماری‌های طَحال) است و سختی را از آن ببرد (۱۰-۹).
- مخلل گل آن قبل از شکفتن و میوه آن، لذیذ، مشهی (اشتهاآور)، رافع طُحال، جالی بلغم و مفتح سده جگر و سپرز است (۱۰).
- اگر با سکنجبین بخورند یا بپزند برای درد سپرز سودمند است (۹).
- اگر با سرکه بپزند باعث تسکین درد دندان می‌شود (۹).
- اگر آن را بسایند و با سرکه بیامیزند رافع بهق (بهق سفید را روشن می‌کند) و قوباست (۱۰ و٤).
- نمک پرورده آن جهت ربو و غرغره به طبیخ آن دافع بلغم از اعضای تنفسی است. همچنین نمک سود آن پس از طعام ملین بطن است (۱۰).

از میوه این گیاه که به خیار کبر معروف است نوعی ترشی به دست می‌آید که اشتهاآور بوده و برای سده‌های ناحیه کبد و

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

طحال مؤثر است و مصرف این ترشی بیشتر در استان‌های فارس و همدان مرسوم است.

مضرات آن:

مضر معده گرم مزاجان بوده و مصلح آن سکنجبین است. مضر مثانه و مصلح آن انیسون و اسطوخودوس است. همچنین مضر کلیه و مصلح آن خولنجان و عسل است.

مروری بر مطالعات جدید:

در سال‌های اخیر مطالعات زیادی در خصوص فیتوشیمی، فارماکولوژی و کاربردهای بالینی این گیاه انجام شده است؛ براساس نتایج حاصل از این مطالعات، فعالیت‌های فارماکولوژیک گیاه کبر عبارت‌اند از:

ضد دیابت (antidiabetic) و کاهنده لیپیدهای خون (hypolipidemic):در مطالعات متعدد حیوانی و یک مورد مطالعه انسانی، استفاده از قسمت‌های مختلف گیاه ازجمله ریشه، برگ، میوه و بذر این گیاه، به طور معناداری باعث کاهش سطح گلوکز خون، کاهش سطح تری گلیسرید و کلسترول سرم، افزایش سطح HDL و کاهش سطح LDL سرم شده است (۱) و (۱٦– ۱٤)

ضد فشارخون (antihypertensive): مطالعات انجام شده نشان داده است کبر با اثرات دیورتیک و شل کننده عروق (vasorelaxant) و با تأثیر بر ضربان قلب، مسیر سنتز اکسید نیتریک (nitric oxide synthesis pathway) و مهار آنزیم مبدل آنژیوتانسین (angiotensine converting enzyme) باعث کاهش فشار خون شریانی می‌شود (۱) و (۱۸–۱٦).

اثرات ضد میکروبی (antimicrobial acivity): در مطالعات انجام‌شده، اثرات ضد قارچ و ضد باکتری این گیاه تأئید شده است به گونه‌ای که این گیاه به‌طور کامل مانع رشد دو نوع قارچ Misrosporum canis و Trichophyton violaceum و همچنین مهار فعالیت باکتری‌های گرم مثبت وگرم منفی نظیر هلیکو باکتر پیلوری (Helicobacter pylori) اشریشیا کولی (Escherichia coli) ، باسیلوس سرئوس (Bacillus cereus) می‌شود (1) و (۲۱–۱۹).

اثرات آنتی اکسیدانی: مطالعات متعددی اثرات آنتی اکسیدانی این گیاه را به اثبات رسانده است، چندین جزء شناخته شده در این گیاه ازجمله: فلاونوئیدها (flavonoids) ، تانین‌ها (tannins)، توکوفرول (tocopherol) وجود دارد. فلاونوئیدها نقش شناخته‌شده‌ای در فعالیت‌های فارماکولوژیکی نظیر اثرات ضد آلرژیک، ضد التهاب و آنتی اکسیدان دارد. آلفا توکوفرول انتخاب جدیدی برای محافظت غشاء سلولی در برابر تخریب اکسیداتیو است. همچنین کاپاریزید (cappariside) آنتی‌اکسیدان جدید جدا شده از این گیاه است که بر علیه انواع سلول‌های سرطانی به کار می‌رود (۲٤–۲۲).

اثرات محافظت‌کننده کبد (hepatoprotective): در مطالعات انجام شده بر روی این گیاه اثرات محافظتی آن بر روی کبد در برابر عواملی که سبب سمیت کبدی می‌شود به تأئید رسیده است. از جمله جزئی جدا شده از این گیاه تحت عنوانp-methoxy benzoic acid سبب محافظت کبد در برابر اثرات سمی کربن تتراکلرید و پاراستامول به عنوان القاءکننده های سمیت کبدی در محیط آزمایشگاهی و همچنین فعالیت ضد سمیت کبدی علیه تیواستامید و گالاکتوزامین در سلول‌های کبدی موش صحرایی می‌شود (26-۲۵).

علاوه بر موارد مذکور، مطالعات متعدد انجام شده بر روی این گیاه مؤید اثرات فارماکولوژیک و کاربردهای بالینی دیگری در این گیاه نظیر: آنتی موتاژن (antimutagenic)، ضد آلرژی و آنتی هیستامین (antiallergic and antihistaminic)، دیورتیک، ضد انعقاد خون، ضد ویروس (Type HSV-2)، تنظیم و تعدیل سیستم ایمنی (immunomodulatory)، درمان رماتیسم و بیماری‌های التهابی (treatment of rheumatism and inflammatory disorders)، بهبود حافظه، محرک عضلات صاف (smooth muscle simulation)، ضد واکنش‌های استرس (anti- stress reaction)، ضد پرولیفراسیون سلولی (human hepatoma HepG2 , colon human cancer HT29, human breast cancer MCF-7) است. همچنین از آن در درمان آرتروليتیازیس، آرتریت روماتوئید و درماتوزیت استفاده می‌شود (۱٤و۱)

علیرغم ذکر برخی مضرات در متون طب ایرانی برای این گیاه از جمله ضرر آن برای مثانه، کلیه و معده گرم مزاجان، در بررسی مطالعات جدید انجام شده بر روی این گیاه، عوارض

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

جانبی و نامطلوبی گزارش نشده است و در مطالعه انسانی انجام شده بر روی این گیاه، هیچ عارضه کبدی و یا کلیوی مشاهده نشده است (۱۵). فقط در مطالعه‌ای، مواردی از درماتیت‌های تماسی آلرژیک در استفاده از کمپرس‌های مرطوب با این گیاه گزارش شده است (۲۷).

بحث و نتیجه‌گیری:

گیاه کبر با قدمت چند هزار ساله از زمان‌های بسیار قدیم مورد توجه دانشمندان و حکمای کهن بوده است وآنان ضمن آشنایی با خواص دارویی و درمانی این گیاه، از قسمت‌های مختلف این گیاه نظیر ریشه، برگ، ساقه، میوه و بذر در درمان بسیاری از امراض، به‌خصوص امراض کبد و طحال بهره می‌برده‌اند. در مطالعات جدید نیز اثرات فارماکولوژیک و کاربردهایی بالینی متعددی برای آن به تأئید رسیده است که برخی از آنان با افعال و خواصی که حکما برای آن برشمرده‌اند تطابق نسبی دارد که از آن جمله به موارد زیر می‌توان اشاره کرد: نقش محافظ کبدی آن همراه با اثرات ضددیابتیک و ضد هیپرلیپیدمی آن، با فعل آن در تقطیع اخلاط غلیظ و لزج و تفتیح سدد کبد و طحال و همچنین فعل آن در تقویت احشاء مطابقت دارد. چرا که کبد از اعضاء رئیسه و عضوی مهم در تنظیم متابولیسم قندها و چربی‌هاست. همچنین اثرات ضد فشارخون بالای آن با نقش آن به عنوان یک مدر بول، اثرات ضد التهاب و ضد دردهای رماتیسمی آن با نقش آن درتحلیل اورام و تسکین اوجاع مفاصل، اثرات بهبود حافظه آن، با نقش آن در تنقیه و تفتیح سدد دماغی، اثرات ضد میکروبی آن، با فعل آن در کشتن کرم‌های معده و امعاء و گوش، اثرات آنتی اکسیدانی آن با فعل آن به عنوان یک تریاق و پادزهر، اثرات تنظیم و تعدیل سیستم ایمنی آن با اختصاصیت آن جهت امراض طحال به عنوان بزرگ‌ترین عضو رتیکولواندوتلیال بدن، اثرات ضد انعقاد خون آن نیز با نقش آن در تقطیع اخلاط غلیظ و لزج و تفتیح سدد کبد به عنوان عضوی مهم در تولید فاکتورهای انعقادی خون تطابق‌هایی را در ذهن متبادر می‌کند. لیکن افعال و خواص مهمی نیز برای این گیاه به‌صورت متواتر در متون طب ایرانی توسط حکما برشمرده شده است که مطالعات جدیدی در خصوص آن صورت نگرفته است که از آن جمله به نقش آن در بهبود امراض تنفسی نظیر ربو (تنگی تفس)، بیماری‌های پوستی نظیر قوبا و بهق، ترمیم زخم‌ها، تحریک اشتها، تلیین طبع، تقویت قوت باه، مدر حیض می‌توان اشاره کرد. از طرفی عمده مطالعات انجام شده در خصوص این گیاه در محیط‌های آزمایشگاهی و یا بر روی مدل‌های حیوانی صورت گرفته است. همچنین در تک نگارهای WHO، تک نگارهای کمیسیون E و در تک نگارهای کتاب PDR for Herbal Medicine و همچنین در فارماکوپه گیاهان ایران نامی از این گیاه به میان نیامده است. لذا با عنایت به قدمت چند هزارساله این گیاه در متون حکما و استفاده از آن به عنوان یک گیاه دارویی مهم توسط ایشان و نظر به پراکنش وسیع آن در جهان و ایران و ارزان و در دسترس بودن آن، شناخت آن و توجه جدی به آن در درمان بیماری‌ها و طراحی مطالعات جدید، به‌خصوص مطالعات انسانی را بیش از پیش برای محققان و اطباء ضروری می‌سازد.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

References:

1. Moufid A, Farid O, M. Eddouks (2015) Pharmacological Properties of Capparis spinosa Linn. Int J Diabetol Vasc Dis Res, 3(5) 99-104.

۲ . قهرمان، احمد، اخوت، احمدرضا: تطبیق نامهای کهن گیاهان دارویی با نامهای علمی. جلد ۱. موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ص: ۲۵۰.

۳ . رازی، محمد بن زکریا: خلاصه کتاب الحاوی. گردآوری، ترجمه، تصحیص و تحقیق: طباطبایی، سید محمود. جلد ۲، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، صص: ۲۹۵-۲۹۳، ۱۳۸۸.

٤ . دیسقوریدوس: حشایش. ترجمه: علی بن شریف الحسینی. بازنویسی و تصحیح: شمس اردکانی، محمد رضا. چوگان، تهران، صص ، ۱۹۹، ۱۳۹۲.

٥ . مظفریان، ولی ا...: فرهنگ نامهای گیاهان ایران. فرهنگ معاصر،تهران، صص: ۹۹-۹۸

٦ . امامی، احمد، آهی، علی: گیاه شناسی دارویی. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران، صص: ۱۲۵-۱۲٤، ۱۳۸۸.

۷ . مظفریان، والی ا...: شناخت گیاهان دارویی و معطر ایران. فرهنگ معاصر، تهران، ص: ۱۲۱،۱۳۹۱.

۸ . زرگری، علی: گیاهان دارویی. جلد ۱، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران، صص: ۲٦۱-۲٥۹، ۱۳۹۰.

۹ . هروی، موفق الدین ابو منصور علی: الابنیه عن حدائق الادویه. تصحیح: بهمنیار، احمد. موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ص:۲٦٤، ۱۳۸۹

۱۰ . عقیلی، محمد حسین: مخزن الادویه. تحقیق و تصحیح: شمس اردکانی، محمد رضا، رحیمی، رجا، فرجادمند، فاطمه. سبز آرنگ: دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ص ٦٥٤، ۱۳۸۷.

۱۱ . انصاری شیرازی، حاجی زین الدین علی: اختیارات بدیعی. بازنویسی و تصحیح: شمس اردکانی، محمد رضا، رمضانی، فرید. چوگان، تهران، صص: ٤٤۰-٤۳۹، ۱۳۹۲.

۱۲ . مومن تنکابنی، سید محمد: تحفه المومنین. تصحیح و تحقیق: شمس اردکانی، محمد رضا، رحیمی، رجا، فرجادمند، فاطمه. موسسه نشر شهر، تهران، ص ۳٥٤.

۱۳ . عقیلی، محمد حسین: قرابادین کبیر. جلد ۲. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران، تهران، ص: ۱۰۱۷.

14. Zhongguo Zhong Yao Za Zhi. (2008) Advances on investigation of chemical constituents, pharmacological activities and clinical applications of Capparis spinosa Nov;33(21):2453-8.

15. Huseini HF, Hasani-Rnjbar S, Nayebi N, Heshmat R, Sigaroodi FK, et al. (2013) Capparis spinosa L. (Caper) fruit extract in treatment of type 2 dia- betic patients: a randomized double-blind placebo-controlled clinical trial. Complement Ther Med 21(5): 447-452.

16. Eddouks M, Maghrani M, Lemhadri A, Ouahidi ML, Jouad H (2002) Eth- nopharmacological survey of medicinal plants used for the treatment of diabetes mellitus, hypertension and cardiac diseases in the south-east region of Morocco (Tafilalet). J Ethnopharmacol 82(2-3): 97-103.

17. Moufid A, Khalidi A, Zeggwagh NA, Michel JB, Eddouks M (2009) Furosemide like effect of Capparis spinosa. Advances in Phytotherapy Research, Research Signpost. 213-221.

18. Khaldi A, Zeggwagh NA, Michel JB, Eddouks M (2009) Effect of Capparis spinosa in spontaneously hypertensive rats (SHR). Advances in Phytothera- py Research, Research Signpost. 201-211

19. Ali-Shtayeh MS, Abu Ghdeib SI (1999) Antifungal activity of plant extracts against dermatophytes. Mycoses 42(11-12): 665–672.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]

20. Masadeh MM, Alkofahi AS, Alzoubi KH, Tumah HN, Bani-Hani K (2014) Anti-Helicobactor pylori activity of some Jordanian medicinal plants. Pharm Biol 52(5): 566-569.

21. Boga C, Forlani L, Calienni R, Hindley T, Hochkoeppler A, et al. (2011) On the antibacterial activity of roots of Capparis spinosa L. Nat Prod Res 25(4): 417-421.

22. Wiese S, Wubshet SG, Nielsen J, Staerk D (2013) Coupling HPLC-SPE- NMR with a microplate-based high-resolution antioxidant assay for efficient analysis of antioxidants in food--validation and proof-of-concept study with caper buds. Food Chem 141(4): 4010-4018.

23. Tlili N, Khaldi A, Triki S, Munné-Bosch S (2010) Phenolic compounds and vitamin antioxidants of caper (Capparis spinosa). Plant Foods Hum Nutr 65(3): 260-265.

24. Zhou H, Jian R, Kang J, Huang X, Li Y, et al. (2010) Anti-inflammatory ef- fects of Caper (Capparis spinosa L.) fruit aqueous extract and the isolation of main phytochemicals. J Agric Food Chem 58(24): 12717-12721.

25. Aghel N, Rashidi I, Mombeini A (2007) Hepatoprotective activity of Capparis spinosa root bark against CCl4 induced hepatic damage in Mice. Ira- nian Journal of Pharmaceutical Research 6(4): 285-290.

26. Gadgoli C, Mishra SH (1999) Antihepatotoxic activity of p-methoxy ben- zoic acid from Capparis spinosa. J Ethnopharmacol 66(2): 187–192.

27. Angelini G, Vena GA, Filotico R, Foti C, Grandolfo M (1991) Allergic contact dermatitis from Capparis Spinosa L applied as wet compress contact dermatitis 24(5): 382-383.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-08]